

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Prima Scribendi Origine Et Vniversa Rei Literariæ Antiqvitate

Hugo, Hermann

Antverpiae, 1617

Cap. IX. Quibus instrumentis scriptum. De stylo ferreo, qui antiquiſſimus;
de osseo, qui inuentus ad cælandam ceram. De saxeo stylo
Arithmetiſſimum. De celte ex cap. XIX. lobi. De adamantino stylo ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71265](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71265)

CAPVT IX.

Quibus instrumentis scriptura.

VT res quæque simpliciore ac rudiores sunt, ita paucioribus egent adminiculis ad sui constructionem. Igitur cum recens nata atque adhuc impolita erat scriptio, duabus omnino rebus perficiebatur; stylo seu instrumento quo scribebatur, & materiâ in quâ scribebatur. At mox, ubi poliri excolique ea ars cœpit, cœpit etiam præter stylum & materiam in quâ, egere materiâ ex quâ literæ scilicet fingerentur; de quibus singulis tractatio instituenda proximis tribus capitibus.

Instrumentum quo primùm scriptæ fuere literæ, fuit *stylus ferreus*. Ducem habeo rationem; quia primæ Hebræorum literæ faxis & laterculis incise, ut monstrauimus ex Iosepho Iudæo; igitur ferreo stylo. Ligno enim, aut saxo, aut osse, aut re aliâ, quâ pote? Ferreum autem hunc stylum vulgata lectio cap. x i x. Iob vocat *Caltē*: *Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? Quis mihi det ut exarentur in libro stylo ferreo, aut plumbi laminâ, vel calte sculpantur in silice.* Quam lectionem vindicat Pater noster Molina in primâ parte D. Thome. q. 26. art. 1. disp. secundâ, contra Titelmannum, & Biblia Regia, ubi pro *calte*, scribitur *certè*. Est enim *cæltēs*, ut ipse ex Lexicis & Orthographiâ Manutij docet, ferrum sculptorium; sic dictum à cælo, vel antiquo verbo cællo, quod significat cedo. quem locum nullus, quod sciam, accuratius expli-

explicauit; nam & Pinæda noster silentio præterit, cùm tamen retineat priscam cum Molinâ lectionem. Styli forma huiusmodi fuit, vt altera eius pars ad scribendum esset acuta, altera ad delendum obtusa. Expressit eam egregiè Prudentius Hymno ix. de S. Cassiano Martyre:

Inde alij stimulos & acumina ferrea vibrant,

Quâ parte aratis cera sulcis scribitur:

Et quâ secti apices abolentur, & æquoris hirti,

Rursus nitescens inuenitur area.

Ego verò vt clariùs eam exprimam, hîc eius imaginem subiicio, quam incidi curauit ad exemplum styli veteris, quem mihi Bruxellis ostendit Cl. D. Hopperus.

Stylus æreus est, instar ligunculi, incuruâ palâ, vt nempe imposito indice, firmiùs ceræ sulci complanentur; caudâ seu cuspide inter reliquos digitos inclusâ, quare qui hunc stylum verterit ad inducendas literas, non eo vtetur planè erecto, sed obliquato; omnino sicut paruo ligunculo, non sicut typo epistolari quo lignantur epistolæ. cuspis quadrilatera est, latior tamen quàm densior. Latera autem seu potiùs anguli laterum, sunt limâ rasi. Id factum opinor vt stylus certiùs teneatur, & non fallat manum.

Confirmat ferri vsum de postera ætate Isidorus lib. vi. cap. ix. *Græci, inquit, & Tusci primum ferro in ceris scripserunt.*

Successit ferro stylus osseus. Tit. Quintil. *Atta in Satyrâ: Vertamus vomerem in ceram, mucro-*

neq̄, aremus osseo. Iusserunt enim Romani ne graphium ferreum esset: unde & apud scribas dicebatur, *Ceram ferro ne cadito*; ait ibidem Isidorus. sed non fuit perlata ea Lex, aut certè abrogata est: nam de ferreis cultellis suo adhuc æuo Martialis scribit lib. xv. Epigr. xxi.

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:

Si puero dones, non leue munus erit.

vbi graphiaria, thecæ seu vaginæ sunt ipsius graphij, vt notat Raderus noster; non ipsi styli ferrei, quod volunt Beroaldus & Domitius. Porro styli ossei meminit prætereà Laërtius, qui refert Cleanthem solitum osseo stylo in tegulâ excipere documenta Zenonis.

Saxeo stylo vtuntur vulgò Arithmetici, dum in lamellâ faxeâ, seu scindulâ, numerorum zifras sculpunt.

Adamantinâ cuspide vitra inscribuntur.

Carneo stylo, hoc est digito suo, Christus pavementum inscripsit: Ioan. cap. viii. & quisquis ille fuit, qui Baltassari epulanti mortis sententiam digito scribebat in muro, Mane, Thecel, Phares: cap. v. Danielis.

Narratum mihi est à Sacerdote quodam nostro, cuius in iuuando hoc opere studium sensi omnino singulare, captiuum quemdam, cui vngues in longo carceris pædore excreuerant, vngue suo in cuspidem aptato, & in crenam fisso, atramentoque ex saliuâ aut vrinâ & carbone temperato, epistolam scripsisse ad suos. id quod ipse à viris fide dignissimis accepisse se mihi affirmavit.

Horum omnium ferè vsus exoleuit, postquam inuētus est calamus, penna, & penicillus; de quorum

rum

rum origine nihil constat certius, quàm quòd recentior sit inuentione chartæ & membranę: neque enim pennâ, quæ caua est; neque calamo, qui pulposam medullam habet, scitè arari potest cera; aut vlllo modo celari possunt tabellæ aut saxa: deinde penne & calami nisi coloribus intincti, non valent ad scriptionem, vt Quinctilianus li. x. cap. 111. in ceris autem, & saxis, & tabellis, sufficiebat incisio sine affusione coloris, quæ necessaria tamen ad inscribendam chartam aut membranam. Est hæc de earundem rerum origine sententia Opmerij initio Chronicôn; vbi sic loquitur: *In pugillares scribebant stylis ferreis: in papyros autem arundineis calamis, & postmodum etiam auium pennis.* & Petri Gregorij lib. xv. De repub. cap. 111. *Calamo, inquit, scriptum in chartis, Martiale teste:*

Dat chartis habiles calamos, &c.

Iam de singulis adfero aliquot auctoritates.

De *Calamo*. David Psalmo XLIV. *Lingua mea calamus scribe.* vbi Aquila vertit, *Iuncus scribe*, quod idem est; sunt enim calami, iunci seu arundines quædam aquaticę; quæ copiosissimè prope Memphim, Gnidum, & ad Nilum crescunt (vnde O-rus Apollo scribit, literas fuisse ab Ægyptiis significatas per cynocephalum appposito atramento & iunco; quòd iunco scriberetur, & cynocephalus facilè scriptionem disceret, sicut Ælianus ait, elephantos fuisse qui nossent scribere.) & Plinius lib. xvi. cap. xxxvi. *Calami, inquit, Ægyptij maximè & Gnidij chartis seruiunt.* & Martialis lib. xiv. Epigr. xxxviii.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus.

Vocatur autem *Niloticus calamus* ab Apuleio initio

lib. 1. De *Asin. Chartarius*, initio lib. 11. Florid. sicut & à *Celso Scriptorius*, lib. v. cap. xxviii. ab *Aufonio Fissipes* argutè, propter crenam cuspidi incisam. Passim verò apud Poëtas pro calamo inuenies *arundinem*. vt apud *Persium*; quem solum adfero, quia solus elegantissimè calamū descripsit:

Inq; manus chartæ, nodosaq; venit arundo.

Tum querimur crassus calamo quòd pendeat humor,

Nigra quòd infusâ vanescat sepia lymphâ:

Dilutas querimur geminet quòd fistula guttas.

De *Pennâ*. *Iuuenalis*:

— *præcipiti venisset epistola pennâ.*

quamquam sunt qui hoc interpretentur, non de stylo graphiario, sed de columbâ, seu alio quouis alite vectore literarum.

De *Penicillo*. Scribit *P. Nicolaus Trigaultius* Expedi. *Sinica* lib. 1. cap. 1 v. *Sinæ*, *penicillo* è *pis* *lis leporinis* (quo ad scribendum vtuntur) *atramentum* excipiunt. Apud nos verò nullo alio ad scribendum instrumento, quàm *penicillo*, vtuntur *pictores*.

Præter hæc instrumenta, quæ vicem obeunt solius styli, sunt quedam etiam subinde vsurpata, quæ faciunt pro stylo & simul pro materiâ ex quâ literæ fiunt. Huiusmodi sunt, *rubrica*, *creta*, *carbo*, *plumbum*; quæ etiam prisce fuere consuetudinis, vt patet ex *Persio* de *Rubricâ*:

— *Oculo rubricam dirigit vno.*

ex eodem, de *Cretâ*:

Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis,
mancipiorum enim venalium pedes *cretâ* inscribebantur, vt auctor est *Plinius*, & *Propertius*. *Asiaticam* verò *cretam* vocat *Cicero* oratione pro *Flacco*, eam quâ *Publicani* utebantur, for-
tè ad

tè ad signandas merces quæ soluto portorio exportabantur.

De Carbone, Plautus in Mercatore:

Impleantur mea fores elogiorum carbonibus.

De Plumbo Catullus:

Membrana directa plumbo.

Imò fullatis præterea coloribus scribere solitos Brachmanes in sindonibus, narrat Neapolitanus Alexander lib. II. cap. xxx.

C A P V T X.

De materiâ in quâ scriptum antiquissimè.

PRIMA materia in quâ exceptæ literæ, fuere saxa & lateres. ita enim de primâ scriptione Iosephus lib. I. Antiquitatum cap. IV. *Seth imitatores sui filios habuit, &c. qui facientes columnas duas; alteram ex lateribus, alteram ex lapidibus; in ambabus quæ inuenerant, conscripserunt. ut, si constructa lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens præberet hominibus scripta cognoscere.* Hic mos deinde venit ad Babylonios & Phœnices; quorum illi, auctore Plinio lib. VII. cap. LVI. coctilibus laterculis mores, leges, & instituta conscripta traderunt; hi verò lapidibus. Romani, ceteræque gentes ferè omnes, eundem morem sunt amplexi; vnde tot passim visuntur antiqua marmora, cippi, & stelæ, literis inscripta, ad memoriam æternam rerum gestarum, ut Horatius lib. IV. Od. VIII.

— incisa notis marmora publicis.

Et Danos solitos inscribere cautibus maiorum suorum gesta scribit Saxo Grammaticus in Præfat. Historiæ Danicæ.